

ก1758

ข่าวสาร

เกาส์ขัณฑ์

ปีที่ 30 ฉบับที่ 2

22 พฤศจิกายน 2522

ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์บริการ

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

บุณนาค

ชื่อวิทยาศาสตร์ Mesua Ferrea

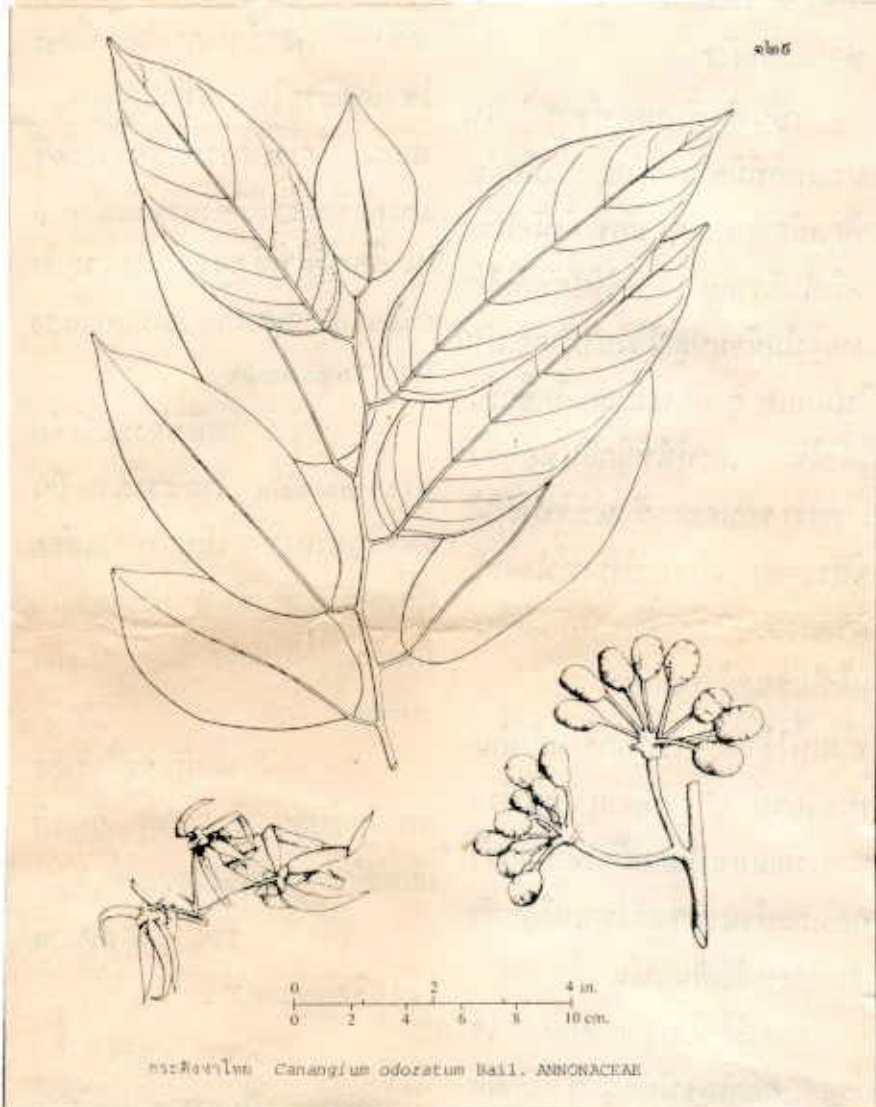
Linn.

วงศ์ Guttiferae

ชื่ออังกฤษ Indian Rose

Chestnut Tree

ทั้งเป็นผลก็ยังมีอยู่ที่ผล มีรูป
ไข่และแข็ง บุณนาคเป็นพืชที่อยู่ใน
ในเทือกเขาหิมาลัย ตั้งแต่ทางทิศ
ตะวันออกของประเทศเนปาลไป
จนถึงตะวันออกเฉียงเหนือ ของ
ประเทศอินเดีย ปัจจุบันนำมาปลูก
ตามสวนและบ้านเรือนทั่วไป เนื่อง

บุณนาค เป็นไม้ยืนต้นขนาด
กลางถึงขนาดใหญ่ ใบคอกหนาหีบ
ใบมีลักษณะยาวเรียว ท้องใบมีสี
เขียวอมขาว มีลักษณะเป็นมัน
(waxy boalm) ดอกเดี่ยวมีขนาด
ใหญ่หรือบางครั้งเป็นช่อ ซึ่งประ-
กอบด้วยดอก ๒-๓ ดอก กลีบดอก
มีสีขาวนวล กลิ่นหอม ประกอบ
ด้วยเกสรตัวผู้จำนวนมาก กลีบ
เลี้ยงแข็ง และจะอยู่คงทนจนกระ-

จากรูปทรงของต้นสวย ดอกมีกลิ่น
หอมและใช้ทำยาได้

ส่วนที่ใช้ ดอก ผล เมล็ด
ประโยชน์ ดอก มีกลิ่นหอม
มีฤทธิ์ฝาดสมาน เป็นยาธาตุใช้
เข้าเครื่องหอม เข้ายาแก้ลมกอง
ละเอียด และเข้ายาแก้ไอเป็นยา
ขับเสมหะ เมื่อนำดอกบุณนาค
มาสกัดด้วยตัวทำละลายหรือกลั่นด้วย
ไอน้ำจะให้น้ำมันหอม ซึ่งเรียก

ว่า Otto of Nagkeshar ใช้แต่งกลิ่น
 สบู่ โดยใช้ร่วมกับน้ำมันจันทน์
 (Sandalwood Oil) ยาไทยใช้เกสร
 บุนนาคเข้ายาหอม มีฤทธิ์ฝาด
 สมาน บำรุงธาตุและขับลม
 ผล มีฤทธิ์ขับเหงื่อ และฝาด
 สมาน
 น้ำมันที่ได้จากการ นำเมล็ด
 มาบีบ ใช้ทาแก้ผิวหนัง และโรค
 ปวดตา (Rheumatism)

จำปา

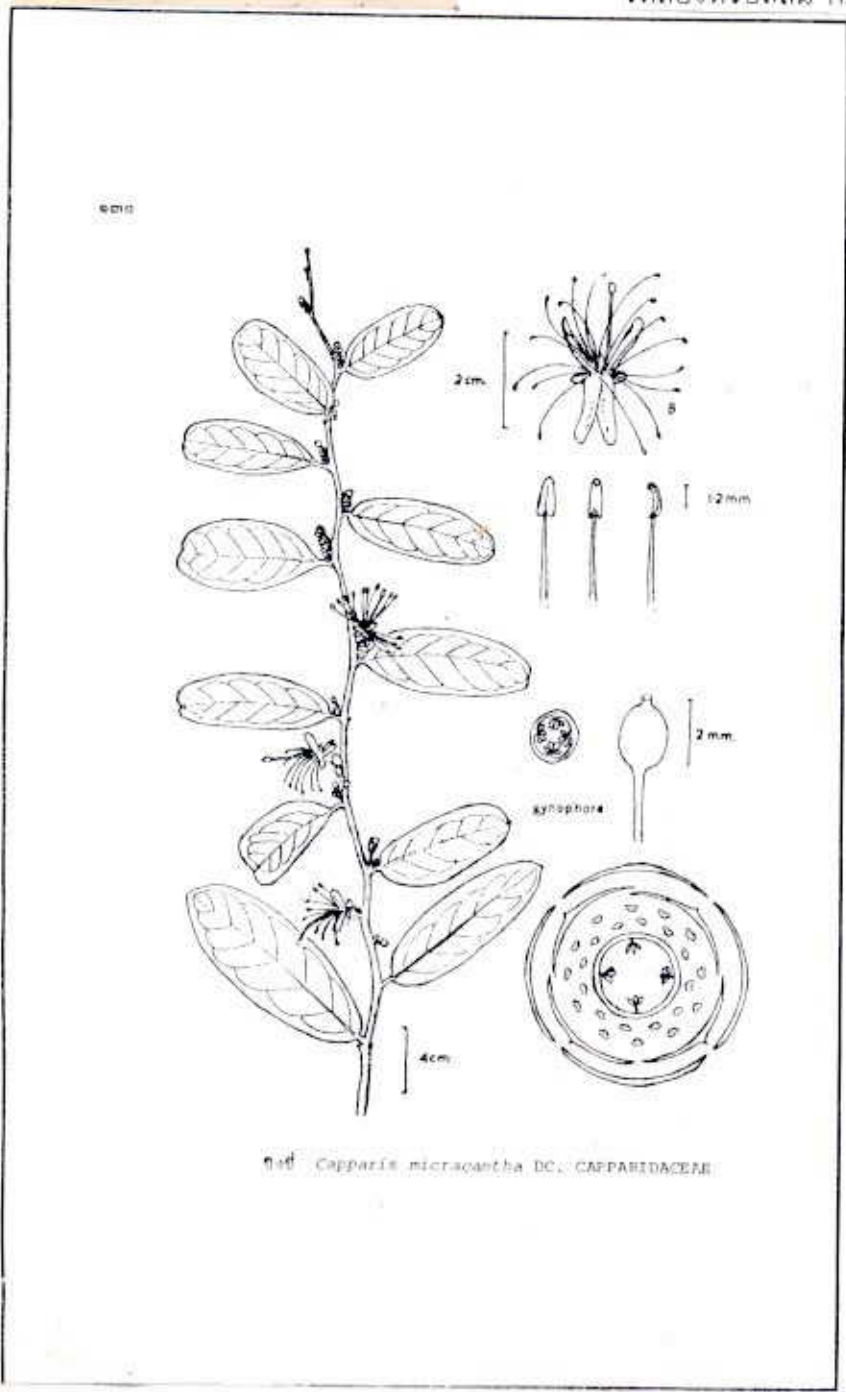
ชื่อวิทยาศาสตร์ Michelia

champaca Linn.

ชื่ออังกฤษ Champak

วงศ์ Magnoliaceae

จำปาเป็นไม้ยืนต้น นิยมปลูก
 ไว้ตามวัด โบราณใช้ ดอกออกทั้งาม
 ระหว่างใบกับลำต้น ดอกเดี่ยว มีสี
 เหลืองหรือสีส้ม กลิ่นหอม

ส่วนที่ใช้ คอก เปลือก ใบ
 ราก
 ประโยชน์ คอก บำรุงหัวใจ
 ระวังอาการเกร็ง บำรุงธาตุ ขับ-
 บั๊สสาวะ และแก้ธาตุไม่ปกติ
 เปลือกแก้ไข้ ขับบั๊สสาวะ
 น้ำคั้นจากใบ ใช้แก้โรคสำไส
 ใหญ่อักเสบ
 ราก เป็นยาถ่าย ขับระดู

พิกุล

ชื่อวิทยาศาสตร์ Mimusops elengi
 Linn

วงศ์ Sapotaceae

พิกุล เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่
 มียางสีขาว ใบหนาทึบเป็นไม้ร่มที่
 ด้ คอกมีสีน้ำตาล กลิ่นหอมเย็น ผล
 เมื่อยังอ่อนจะมีสีเขียว และรสฝาด
 แต่เมื่อแก่จะมีสีแดงปนส้ม มีรส
 หวานเล็กน้อย

เป็นพืชที่พบอยู่ทั่ว ๆ ไปใน
 ประเทศที่มีอากาศร้อน เมื่อต้น
 พิกุลมีอายุมาก ๆ มักจะมีเนื้อไม้ผุ
 หรือไม้ที่รากผุ ทำให้โคนล้มได้
 ง่ายจึงไม่นิยมปลูกไว้ในบริเวณบ้าน
 ในต้นแก่ ๆ มักจะมีโรคเกิดขึ้นใน
 เนื้อไม้ และทำให้มีกลิ่นหอมซึ่ง
 เรียกว่า ขอนคอก ซึ่งนำไปใช้ทำยาได้
 มีสรรพคุณ เป็นยาบำรุงหัวใจและ
 ครอบรักษษา เช่นเดียวกับที่เกิดใน
 เนื้อไม้ของต้ ตะแบก

ส่วนที่ใช้ เปลือกของลำต้น
 ประโยชน์ เปลือก พิกุล มีรส
 ฝาด นิยมทำเป็นยาต้มเพื่ออมกลั้ว
 คอและบ้วนปาก แก้โรคเหงือกอัก
 เสบและทำให้ฟันแน่น

คอกพิกุลใช้เข้ายาหอม ใช้

ผสมกับคอกไม้ชนิดอื่น ๆ ที่มีกลิ่น
 หอมเช่นคอกมะลิ คอกกระทิงงา
 ฯลฯ เพื่อทำบุง

มะระขี้นก, ผักไห้

ชื่อวิทยาศาสตร์ Momordica charan-
 tia Linn.

วงศ์ Cucurbitaceae

ชื่อสามัญ Bitter Gourd, Bit-
 ter Cucumber,
 Carilla Fruit

มะระเป็นพืชเลื้อย

คอก หัวผู้ และ คอก หัวเมีย อยู่ ต่าง
 คอกกัน ใบมี ๕-๗ หยักคอก
 เดียวมีสีเหลือง ผลมีรูปร่างคล้าย
 กระสวยสั้น มีขนาดโตประมาณไข่
 ไก่แจ้ ผิวขรุขระ มีปุ่มยื่นออกมา
 มีรสขมมาก ผลเมื่อแก่จัดเนื้อใน
 จะมีสีแดง และเมล็ด จะฝัง อยู่ใน
 เนื้อ และ ถ้าสุก จะแดงทั้งผล
 มะระขี้นกเป็นพืชที่พบอยู่ทั่วไปใน
 แถบร้อน

ส่วนที่ใช้ ผล ใบ ราก

ประโยชน์ ผล ตากแห้ง บั่น
 เป็นผงใช้โรยแผล แก้คัน ทำเป็น
 ขี้ผึ้งใช้ทาหิด และโรคผิวหนังได้มี
 นักวิทยาศาสตร์ ทำการวิจัยเพื่อจะ
 ใช้ ผล มะระ ในการ บำบัด โรคเบา
 หวาน โดยทำการทดลองในสัตว์
 และทั้งข้อมูลที่มีอำนาจลดน้ำตาล
 ในเลือดได้ ที่มี อยู่ในผล มะระ ว่า
 Charantin และกล่าวว่ามีฤทธิ์แรง
 กว่า Tolbutamide

ใบมี ของขม มีชื่อ
 ว่า Momordicin ใบมะระลวกเป็น
 ยาเจริญอาหาร เป็นยาฟอกเลือด
 เป็นยาระบายอ่อน ๆ ยาขงของใบ

กินเป็นยา ขับพยาธิ เข็มหมึก (pin-worms)

นำกิน จากใบและ

ผล ใช้ขับลม บำรุงธาตุ กินแก้เสียดท้อง และใช้ถ่ายพยาธิ

ราก ผาศสมาน

ใช้ในโรคสีดวงทวาร

ราก และ ผล

เป็นยาบำรุง เป็นยารธาตุ และผาศสมาน

ยอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Morinda citrifolia

Linn.

วงศ์

Rubiaceae

ยอเป็นไม้ยืนต้น

ขนาดเล็ก แผ่นใบกว้างเป็นมัน ดอกเป็นกระจุกมีสีขาวนวล ผลมีรูปไข่มีสีขาวอมเขียวอ่อน เมื่อแก่เต็มที่มีสีขาวอมนวล ผลเมื่อสุกมีกลิ่นเป็นพิษที่พบขึ้นอยู่ทั่ว ๆ ไป ไปตามบ้านและสวน

ประโยชน์ รากของต้นยอใช้เป็นสีย้อมได้ รากยอที่มีคุณภาพดีในการเป็นสีย้อมจะต้องได้จากต้นยอซึ่งมีอายุประมาณ ๓-๔ ปี หลังจากระยะเวลาแล้วคุณภาพในการเป็นสีย้อมของรากยอจะเสื่อมลง

เปลือก ราก จะให้ สี แดง ส่วน ที่ลึก เข้าไป ถึงเนื้อไม้ จะให้สีเหลือง ฉะนั้นถ้าใช้ทั้งรากโดยที่มีได้แยกส่วนก็จะให้ สีเหลืองปนแดง

สีที่ได้จาก รากยอจะให้สีแตกต่าง กัน ออกไป เมื่อ นำ เกลือของโลหะต่างชนิดกันมาผสม เช่น จะให้ สีแดง หรือ ชมพู เมื่อ ผสมกับเกลือของ alumina สีน้ำตาลอ่อน (chocolate) เมื่อ ผสมกับ เกลือ

ของ chromium ให้สีม่วงแดง ถึงดำเมื่อผสมกับเกลือของเหล็ก

นอกจากใช้ย้อมผ้าแล้วยัง

ใช้ย้อมไหม และไหมพรม ได้อีกด้วย คือจะให้ สีน้ำตาล เมื่อผสมกับเกลือของ chromium สีแดงปนส้มเมื่อผสมกับเกลือ ของ alumina สีส้ม สดกับเกลือของตะกั่ว สีม่วงแดงเข้มถึงดำกับเกลือของเหล็ก และ สีที่ย้อมจากรากยอสีจะคงทน เมื่อ นำมา ซักฟอก ด้วยสบู่ สีก็จะไม่ตก ถ้าต้องการจะให้สี แลดูสดใสให้เติม

กรดน้ำส้มลงไปเล็กน้อยขณะที่ย้อม เพราะสีที่มีอยู่ในรากยอเป็นสารจำพวก glycoside จึงต้องใส่กรดเพื่อให้ glycoside สลายตัวและให้สารที่ใช้เป็นสีย้อมออกมา สารที่มีคุณสมบัติเป็นสีย้อมเป็น สารประกอบเคมีจำพวก Anthraquinone

ใบใช้ปรุงอาหาร ได้หลายชนิด เช่นใส่ในห่อหมกและแกงเผ็ดบางชนิด

ผลยอสุก รับประทาน ได้ บางท่าน นิยมจมน้ำผึ้ง รับประทาน ซึ่งจะช่วยขับลมบำรุงธาตุ ผลยอหมกไฟนำมาต้ม กับน้ำรับประทาน เป็นยาบำรุงธาตุและขับลมเช่นกัน

30 มกราคม 2523

อุน. อุนฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sambucus nigra* Linn

ชื่ออังกฤษ Elder, Elderberry, Black Elder, European Elder

วงศ์ Caprifoliaceae

อุนมีถิ่นกำเนิดในทวีปยุโรป ซึ่งจะพบขึ้นอยู่ทั่วไป ในทวีปยุโรป ตุรกี และแอฟริกาตอนเหนือ ในประเทศไทยมีผู้นำมาปลูกไว้เพื่อเป็นไม้ประดับ ใบเป็นใบรวมออกตรงข้ามใบย่อยมีจำนวนเป็นเลขคู่คี่ออกเป็นข้อสีขาวนวล เมื่อแห้งมีสีเข้มขึ้น เมื่อดอกโรยแล้วจะเกิดเป็นผลขนาดเล็ก เมื่อยังอ่อนสีเขียวเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแก่จัด

ส่วนที่ใช้ ดอก ผล

ประโยชน์ ดอกประกอบด้วยสาร Flavonoid glycoside มีชื่อว่า rutin น้ำมันหอมระเหย, ยางไม้ ชัน สารรสขม ของฝาด (tannin) สารที่เป็นเมือก และกรดอินทรีย์ ดอกทำยาขงรับประทานแก้ไข้ขับเหงื่อ โรคปวดตามข้อ (rheumatism) ใช้เป็นยาอมกลั้วคอแก้อาการเจ็บคอและใช้ผสมในน้ำอาบ

ผลประกอบด้วยกรดอินทรีย์ ของฝาด (tannin) และสารที่มีสีจำพวก anthocyanin น้ำมันหอมระเหย และวิตามินซี น้ำคั้นจากผลใช้รับประทานแก้โรคปวดศีรษะที่หาสาเหตุไม่ได้ (Migraine) โรคปวดประสาท (neuragias) ผลใช้ชงน้ำดื่มต่างน้ำชา แก้อาการอักเสบเรื้อรังของหลอดเลือดหัวใจส่วนบน ผลในบางครั้งนำมาหมักเพื่อการทำเหล้าไวน์

ไม้จันทน์

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Santalum album* Linn.

ชื่ออังกฤษ The White Sandal-Wood Tree

วงศ์ Santalaceae

ไม้จันทน์เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก มีความสูงไม่เกิน 60 ฟุต มีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย ชอบขึ้นในที่ ๆ สูงกว่าระดับน้ำทะเล 2000-3000 ฟุต เป็นต้นไม้ที่เลี้ยงยากมักจะถูกทำลายให้เป็นบาดแผลตามเปลือกและลำต้น ต้องการการทำนุบำรุงรักษาเป็นพิเศษจึงพอจะได้แก่นที่มีกลิ่นหอม

ส่วนที่ใช้ เมล็ด แก่น
 ประโยชน์ เมล็ดเมื่อนำมาบีบจะให้น้ำมัน มีลักษณะขุ่นใช้จุด
 ตะเกียงสำหรับผู้มีรายได้น้อยในอินเดีย เนื้อไม้เมื่อนำมากลั่นด้วยไอน้ำ
 จะให้น้ำมันจันทร์ ประมาณร้อยละ 2.8 น้ำมันจันทร์ประกอบด้วย
 Primary sesquiterpene alcohol 2 ชนิด คือ A และ B-santalol ซึ่ง
 มีอยู่ประมาณร้อยละ 90 น้ำมันมีสีเหลืองอ่อนมีกลิ่นหอม น้
 ามันจันทร์เคยใช้เป็นยาฆ่าเชื้อโรคในทางเดิน บัสสาวะใช้ผสมใน เครื่อง
 ทอม และสบู่ ชาวฮินดู ใช้ไม้จันทร์เป็นยาขม ยาเย็นฝาดสมาน แก
 ใช้แก้อาการกระหายน้ำ ไม้จันทร์นำมาบดเป็นผง เป็นส่วนผสมใน
 ยาทาแก้ไฟลามทุ่ง โรคผื่นคันที่เป็นเรื้อรัง (Prurigo) และแก้อาการ
 อักเสบ

ลูกประคำดีควาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Sapindus rarak DC.
 วงศ์ Sapindaceae

ประคำดีควายเป็นไม้ยืนต้น เปลือกต้นมีสีเทา มีใบเป็นใบรวม
 แบบขนนก ใบย่อยมีตั้งแต่ 8 ถึง 12 ใบ ดอกมีสีน้ำตาล ผลกลม มีเมล็ด
 เคี้ยวแข็ง

ส่วนที่ใช้ ผล เมล็ด
 ประโยชน์ ผลประกอบ saponin ในปริมาณสูงใช้ซักผ้าไหม

ล้างเครื่องเพชรพลอยและสระผม เนื่องจากมีปริมาณของ saponin สูงตั้ง
 นั้น ในการใช้ จะต้องใช้ ลูกประคำดีควาย ในจำนวนน้อย ผสมกับน้ำ ใน
 ปริมาณมากถ้าใช้ในความเข้มข้นที่สูงจะทำให้ผมร่วง ผลทำยาขงใช้ทา
 แก้ลิ่วได้ และเป็นยาฆ่าแมลง และยาเบื่อปลาได้

เมล็ดทำยาฆ่าเชื้อรักษาโรคผิวหนัง เมล็ดเมื่อนำมาบีบจะให้น้
 ามันประมาณร้อยละ 26 น้ำมันประกอบด้วยกรด palmitic และกรด
 stearic

งา

ชื่อวิทยาศาสตร์ Sesamum indicum Linn.
 ชื่ออังกฤษ Sesame, TeeI, Benne, Gingelly.
 วงศ์ Pedaliaceae

งาเป็นพืชล้มลุก และมีถิ่นกำเนิดในทวีปเอเชีย และต่อมาได้
 นำมาปลูกในประเทศที่มีอากาศอบอุ่นทั่วๆ ไป ดอกงามีสีขาวและมีสี
 ม่วงแดงแซมบาง ๆ ดอกเป็นหลอดออกดอกโดยรอบลำต้นตอนบน แต่
 บิดดอกมาบานในแนวกิ่งเดียวกันอยู่ตำแหน่งหนึ่งของลำต้นผลจะมี 4 พู
 และเมื่อแก่จัดจะแตกออก และมีเมล็ดเป็นจำนวนมาก เมล็ดงาจะมีสีดำ

(งาคำ) และนวล (งาชาว) ซึ่งแต่ละชนิดจะมีน้ำมันอยู่ 45-55% น้ำมันงาจะมีกลิ่นหอมชวนรับประทาน ใช้เป็นอาหารเช่นน้ำมันพืชชนิดอื่น ๆ

ส่วนที่ใช้ เมล็ด
ประโยชน์ น้ำมันงานอกจากประกอบด้วยไขมันเช่น Oleic acid, linoleic acid, palmitic acid และ stearic acid แล้วยังประกอบด้วยสารซึ่งมีชื่อว่า Sesamol และ d-sesamin ซึ่งมีสารทั้งสองนี้ให้คุณสมบัติในการเสริมฤทธิ์ของดอก Pyrethrum (Insect flower) ให้มีฤทธิ์ในการเป็นยาฆ่าแมลงดียิ่งขึ้นกว่าเดิม 2 เท่า ดังนั้นจึงมักใช้น้ำมันงาเป็นตัวละลายสิ่งสกัดที่ได้จากดอก Pyrethrum

(ดอก Pyrethrum เป็นดอกไม้ชนิดหนึ่งซึ่งใกล้เคียงกับดอกเบญจมาศ)
น้ำมันงาใช้เป็นตัวละลายในการเตรียมยาฉีดชนิดที่ใช้ฉีดเข้ากล้ามเนื้อหลายชนิด

ในแง่ของการเป็นอาหาร ชาวจีนถือว่าเป็นยาบำรุง ทำให้ผู้รับประทานมีร่างกายแข็งแรงและอายุยืน นอกจากนี้ยังใช้ทาบนผิวหนังซึ่งจะทำให้ผิวพรรณผุดผ่อง

ชาวไทยเราก็นิยมใช้น้ำมันงาสก ซึ่งได้จากการบีบ เมล็ดงาโดยไม่ใช้ความร้อนที่เรียกว่า "น้ำมันงาเขย" ประทับนวดมาแต่โบราณเพราะเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยบำรุงให้ผิวพรรณผุดผ่องได้

แขกอินเดียก็นิยมใช้น้ำมันงาผสมกับพวก กระแจะ สำหรับเจิมหน้าผากเพื่อเป็นสิริมงคลเขาเรียกว่า ทิลก (ติละกะ) คำเดียวกับ "ทิลก" นั่นเอง

แค, แคบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์ Sesbania grandiflora Linn.
วงศ์ Papilionaceae

แคเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ในหนึ่งใบจะประกอบด้วยใบย่อยเป็นจำนวนมาก ดอกมีสีขาวหรือสีแดง ลักษณะของดอกเหมือนดอกถั่วทั่วไป ผลเป็นฝัก เป็นพืชที่โตเร็วและพบทั่วไปในเขตร้อน

ส่วนที่ใช้ เปลือก และดอก
ประโยชน์ ดอกแคใช้เป็นอาหารเหมือนผักทั่วไป ดอกกระมีปริมาณของโปรตีน 1.22%

เปลือกประกอบด้วย tannin มีรสขมฝาด ใช้ต้มน้ำรับประทานแก้ท้องเสียได้ แต่ถ้ารับประทานมากๆ จะอาเจียร

ยี่งอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Smilax macrophylla* Naves

วงศ์ Smilacaceae

ยังเป็นไม้เถาเนื้อแข็ง เถามีหนาม ใบเกือบกลมมีลักษณะแห้ง และเหนียว ฐานของใบกลมปลายแหลม เส้นใบที่เห็นได้ชัดมี 3 เส้น ขนานกับขอบใบ

ส่วนที่ใช้ ราก และเถา

ประโยชน์ ใช้เป็นยาฟอกเลือด และถ่ายน้ำเหลือง ช่อมแซม สังกะหระ

มะกอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Spondias Pinnata* (Linnf.) Kurz. (*S. mangifera* Willd.)

วงศ์ Anacardiaceae

มะกอกเป็นพืชที่พบอยู่ทั่วไปตามสวนและบ้าน เป็นไม้ยืนต้น ใบเป็นใบรวมแบบขนนก ใบออกสลับกัน ผลมีขนาดโตประมาณไข่ไก่ สีเหลืองกลิ่นหอม ใบและผลมีรสเปรี้ยว

ส่วนที่ใช้ เปลือก ผล ใบ เมล็ด

ประโยชน์ เปลือกเป็นยาเย็น ใช้ในโรคเกี่ยวกับลำไส้ เปลือกบ่น เป็นผงผสมกับน้ำใช้ทาแก้โรคปวดตามข้อได้

ผลประกอบด้วยไวตามินซี ใช้แก้โรคเลือดออกตามไรฟัน มีฤทธิ์ฝาดสมานและแก้ธาตุไม่ปกติ

น้ำคั้นจากใบใช้หยอดหูแก้อาการเจ็บในหู ใบมะกอกอ่อนใช้ เป็นผักจิ้มได้

เมล็ดมะกอกเผาไฟชงน้ำดื่มแก้อาการผัดสำแดงได้

หนอนตายหยาก

พืชในสกุล *Stemona* (จำพวกหนอนตายหยาก) ในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด เช่น *Stemona Burkillii* Prain ในจังหวัด เชียงใหม่เรียกว่า โป่งมกงาม *S. collinsae* Craib ภาคกลางเรียก หนอนตายหยาก ภาคเหนือเรียก ปงซ้าง ประเทศลาว เรียกซากสาม ลีบ, *S. tuberosa* Lour. ทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และศรีราชา จังหวัดชลบุรี เรียกว่ากะเพี้ยก นครสวรรค์เรียก หนอนตายหยาก, *S. curtisii* Hook f. ที่อำเภอปากพูน พัทลุงเรียกรางลิง

พืชในสกุลนี้อยู่ในวงศ์ Roxburghiaceae หรือมีชื่อพ้องว่า Stemonaceae

พืชจำพวกหนอนตายหยากเป็นไม้เลื้อย ตะโพกใบรูปมนแบน ใบพลู ปลายใบแหลมเส้นกลางใบและเส้นใบ (Veins) ชัด เส้นใบมีหลายเส้นซึ่งออกในแนวนานกับขอบใบ ระหว่างเส้นใบที่กล่าวมาจะมีเส้นใบอีกชนิด หนึ่งออก ตามขวาง ของใบมาประสานกับเส้นใบเหล่านั้น พืชจำพวกหนอนตายหยากนี้พอลงฤดู แล้ง จะโทรม เหลือแต่เง้า และรากไว้ได้กิน ต่อเมื่อเริ่มฤดูฝนใหม่ใบจะงอกออกมาอีกพร้อมทั้งออกดอกด้วย รากมีรูปกระสวยและอยู่เป็นพวง ซึ่งจะประกอบด้วยรากเป็นจำนวนมากคล้ายรากสามสิบ

ส่วนที่ใช้ ราก

ประโยชน์ มีรายงานว่าในรากหนอนตายหยากประกอบด้วยอัลกาลอยด์ Stemonine, Tuberstemonine, Stemonidine & isostemonidine ชาวสวนในจังหวัดจันทบุรีเคยใช้ รากหนอนตาย หยากทำให้ ละเอียดยแล้ว แช่วในน้ำมันมะพร้าว ใช้ฉีกเพื่อฆ่าแมลงในสวนพริกไทย นอกจากชาวสวนพริกไทยได้รู้จักใช้ รากหนอน ตายอยาก หรือกะเพียดเป็นยาฆ่าแมลง ของต้นพริกไทยนานมาแล้วชาวเกาะสีเกาะห้า อำเภอบางพลาย จังหวัดพัทลุงใช้รากสิง (Stemona burkillii Hook, f.) โขลกทาฆ่าแมลง ของปลูสัตว์ ชาวอำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่ได้ใช้ราก โป่งมคง่ามต้มผสมกับน้ำตาลห้มคกิน เร่งให้ร่างกายเปลี่ยนแปลง ออกบีก ได้อีก ด้วย แต่ในพม่าใช้เป็นยาฆ่าแมลง ใช้รากทุบละเอียดแช่น้ำพอกล้างผม ฆ่าเหา พอกแผลต่างๆ ฆ่าหนอน ใส่ปากโหลบร่าฆ่าหนอน และใช้ทำลายหิดได้

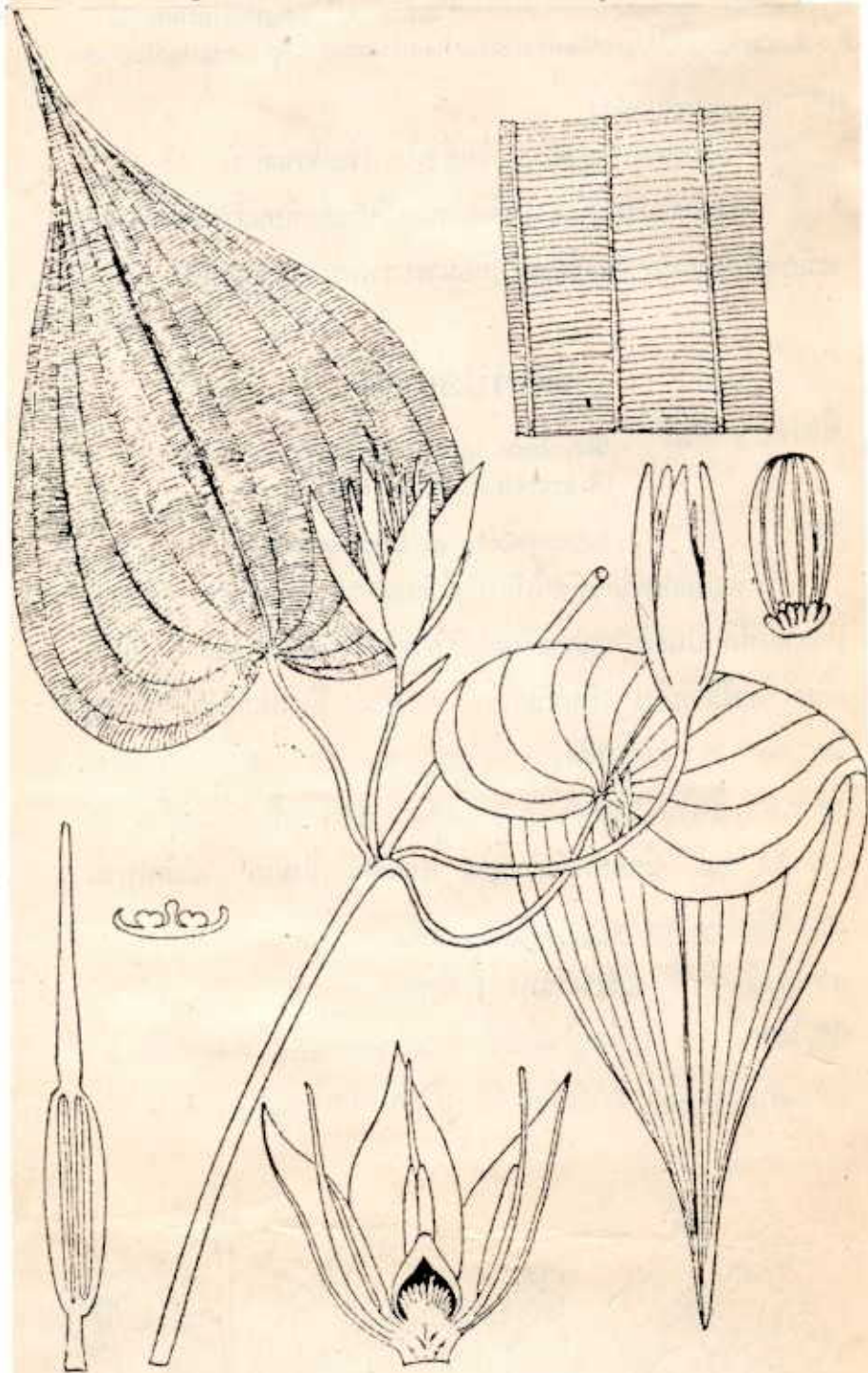
ข่าวในการพบกับนักวิทยาศาสตร์ไทย ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ 31 เล่มที่ 2 กุมภาพันธ์ 2520 ศาสตราจารย์ ดร. เทพ เชียงทอง ได้พบสารใหม่ 3 ชนิดในรากหนอนตายหยาก คือ Stemonacetal, Stemonal & Stemonone ซึ่งมีปริมาณ ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามการวิจัยเรื่องนี้จะต้องวิจัยกันต่อไปอีก หวังว่าข่าวคืบหน้าของการวิจัยในเรื่องนี้คงจะนำความยินดีมาสู่ชาวไทย เพราะจะได้เป็นการนำทรัพยากรของชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์

ปัจจุบันเราเริ่มรู้ว่ายา ฆ่าแมลงจากสารสังเคราะห์ บางชนิดนอกจากจะมีฤทธิ์ฆ่า แมลงแล้ว ยังมีฤทธิ์ ในการบั่น ทอน สุขภาพ ของมนุษย์ ด้วย

ข้อย

- ชื่อยาตำรายา Streblus asper Lour.
- วงศ์ Moraceae
- ชื่อยาตำรายา ส้มพล (จังหวัดเลย) ขอย ขรอย ชันตา (ภาคใต้)

ช้อยเป็นไม้ยืนต้น ใบออกตรงข้าม ในเมื่อจับจะสากมือทั้ง
 2. ค้าน มีขนาดเล็ก ขอบใบหยักแบบซี่ฟัน เกษรตัวผู้และเกษรตัวเมีย
 อยู่ต่างดอกกัน ดอกตัวผู้รวมกันเป็นช่อดอกแบบหัวกลม มีก้านดอก
 สั้น สีเหลืองอมเขียวหรือเกือบขาว ส่วนดอกตัวเมื่อก้านดอกจะยาว
 มักจะออกเป็นคู่ สีเขียว เมื่อเวลาเป็นผลกลับเลียงหุ้มผลไว้เกือบรอบ

หน่อตายทวาย *Stemona tuberosa* Lour. STEMONACEAE

ผลเมื่อสุกมีสีเหลืองอ่อน เปลือกชั้นนอกนุ่มและฉ่ำน้ำ เมล็ดเกือบกลม
 มีลักษณะคล้ายเมล็ดพริกไทย ช้อยเป็นพืชที่พบในประเทศอินเดียถึงประ
 เทศไทยตอนใต้ มลายู ฟิลิปปินส์

ส่วนที่ใช้ ใบ เปลือก ราก และเมล็ด

พญามือเหล็ก

29 กุมภาพันธ์ 2523

แสงใจ, แสงโตน, แสงโตน, แสงเบือ, ดีหมี
 วิชาวิทยาศาสตร์ Strychnos nux-vomjca Linn.

วงศ์ Loganiaceae (or Strychnaceae)

แสงใจเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่มีความสูงประมาณ 12 เมตร เป็นพืชพื้นเมืองของอินโดนีเซีย ศรีลังกา แถบทะเลชายฝั่ง Malabar ทวีปออสเตรเลียทางเหนือ และประเทศที่มีอากาศร้อนทั่วไป เช่น ประเทศไทย ลาว เขมร ฯลฯ แสงใจมีใบคอกหนาทึบ ในบางท้องถิ่น เรียกพืชชนิดนี้ว่า แสงโตน หรือแสงโตน ก็เพราะเหตุนี้เองมาจาก ใบคอกหนาทึบมากจนแสงแดดไม่ผ่านลอดทะลุใบลงมายังพื้นดิน ทำให้ บริเวณโคนต้นร่มมากจนไม่มีพืชชนิดอื่น ๆ มาขึ้นในบริเวณใต้ต้น ใบ สีเขียวเข้มเป็นมัน ลักษณะที่สังเกตได้ง่ายก็คือ เส้นใบที่เห็นได้ชัดเจน มีอยู่เพียง 3 เส้น ดอกออกเป็นช่อมีขนาดเล็กและสีนวล ผลมีลักษณะกลมและมีก้านยาว ผลเมื่อยังอ่อนอยู่มีสีเขียว เมื่อสุกมีสีแดงอมเขียว เนื้อในสีขาวสูกแล้วมีสีเหลืองมีไกลโคไซด์ชื่อ โลกานิน (Ioganin) มีรสขม ในผลหนึ่งจะมีเมล็ด 3-5 เมล็ด เมล็ดมีลักษณะแบนคล้ายลูกกระดุม มีขนหุ้มอยู่คล้ายสักหลาด เป็นมันวาว ในภาษาอังกฤษเรียก เมล็ดแสงใจว่า Button Seed หรือ Dog Button ในตำรายาไทยเรียก เมล็ดแสงใจแก่จัดและแห้งว่า โกฎูร์กะกั้ง ตำรายาฝรั่งเรียก นุกซ์ โวมิกา (Nux Vomica) แปลว่า เมล็ดแข็งที่ทำให้อาเจียร

ส่วนที่ใช้ เมล็ด ประเทศที่ส่งโกฎูร์กะกั้งขายเป็นสินค้าออก คือประเทศเขมร ไทย และอินเดีย

ประโยชน์ ได้มีผู้นำเมล็ดแสงใจสุกที่เปียกไปราว 400 ปีที่แล้วมาเพื่อ ประโยชน์ในการเบื่อสัตว์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2183 จึงได้นำมาใช้เป็นยา ชาวอินเดียเป็นชนชาติแรกที่ทราบสรรพคุณ ของการใช้ เมล็ด แสงใจ เป็นยา

ในเมล็ดแสงใจจะมีสารอัลคาลอยด์อยู่ประมาณร้อยละ 1.5-5 ซึ่ง ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยอัลคาลอยด์ สตรีคินิน (Strychnine) ประมาณ 1/3-1/2 ของอัลคาลอยด์ทั้งหมดสตรีคินินจะรวมตัวกันอยู่ที่กึ่ง กลางของเมล็ด ส่วนบรูซิน (Brucine) จะอยู่ที่เซลล์ทางด้านนอกติด กับเปลือกของเมล็ด สตรีคินินเป็นสารที่เย็นพิษและมีฤทธิ์กระตุ้นประ

สาทไขสันหลัง (Spinalcord) ใช้เบื่อหนู สุนัข ชลวี ยาพิษยงเหล้าจาก
เมล็ดคัสแตงโจในปริมาณน้อยๆ ใช้เป็นส่วนผสมในยาเจริญอาหาร มีฤทธิ์
กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ

บรูซัน มีรสขมจืด ละลายได้ดีในน้ำและแอลกอฮอล์ มีฤทธิ์
อ่อนกว่าสตรีคินีน ใช้ใส่ในแอลกอฮอล์ เพื่อแปรสภาพ (denature)
มิให้นำอัลกอฮอล์นั้นมาดื่ม

มะฮอกกานีใบเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ Swietenia mahogany Jacq.

วงศ์ Meliaceae

มะฮอกกานีเป็นไม้ยืนต้น ใบตกหนา กิ่งและ มีสีเขียวเข้ม
เปลือกต้นมีสีเทาแก่ ใบอ่อนเมื่อออกใหม่สีเขียวแก่ แต่เมื่อโต
เต็มที่แล้วจะเปลี่ยนเป็นสีเขียว ใบเป็นใบรวมซึ่งประกอบด้วยใบย่อย
ประมาณ 6 คู่ ดอกมีสีเหลืองอมเขียว ผลมีขนาดใหญ่สีน้ำตาล ผลเมื่อ
แก่เต็มที่แตกออกมี 3 พู ภายในประกอบด้วยเมล็ดสีน้ำตาล เมล็ดมี
ครีบบางและมีรสขมมาก มะฮอกกานีเป็นพืชพื้นเมืองของหมู่เกาะอินเดีย
ตะวันตก แต่นำมาปลูกทั่วไปในเขตร้อน

ส่วนที่ใช้ เปลือก

ประโยชน์ เปลือกใช้เป็นยาแก้ไอและผาตุสมาน ในหมู่เกาะ
อินเดียตะวันตกใช้เปลือกมะฮอกกานีเป็นยา แก้ไข้จับสั่นแทนเปลือกต้น
ชิงโคนา (Cinchona)

มะขาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ Tamarindus indica Linn.

ชื่ออังกฤษ Tamarind, Sampalok

วงศ์ Caesalpinaceae

มะขามเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบจะประกอบด้วยใบย่อย
หลายใบกลีบดอกมีสีเหลือง และประดับจุดแดง มะขามเป็นพืชพื้น
เมืองของทวีปแอฟริกาเขตร้อนปัจจุบันปลูกทั่วๆ ไปในประเทศที่มีอากาศ
ร้อน

ส่วนที่ใช้ เนื้อในฝัก ใบอ่อน ดอก

ประโยชน์ ใบมะขามมีรสเปรี้ยว ใบอ่อนและดอกใช้เป็นอาหาร
ได้

เนื้อในฝักมะขาม (Pulp) ใช้เป็นอาหารทั้งที่ยังอ่อนและแก่จัด
เนื้อในฝักเมื่อแก่เต็มที่เรียกว่ามะขามเปียก

มะขามเปียกประกอบด้วย Tartaric acid 5%, Citric acid 4%,
Malic acid Cum และ Pectin เนื่องจากมี Pectin, gum เมื่อนำมะขาม

เบียดมาขยำกับน้ำจึงเป็นเมือกข้นมีลักษณะเหมือนแป้งเปียก มะขาม
เปียกใช้เป็นยาระบายได้ ลคอุดหนุมิของร่างกาย (refrigerant) ใน
ประเทศที่มีอากาศร้อนอบอ้าวเช่นแถบทางตะวันออกกลาง ประชาชน
ในแถบนั้นจะนิยมคั้นน้ำมะขามเพื่อผ่อนคลายความร้อน นอกจากนี้ผู้
ที่เป็นไข้ถ้าให้คั้นน้ำมะขามก็จะบรรเทาอาการไข้ลงได้

เมล็ดมะขามเพาะอย่างถ่วงอกใช้แกงส้มได้ อินเดียได้ใช้เมล็ด
ในมะขามบับคัมอย่างลงแป้งเพื่อให้ผืนผ้าแข็ง

สมอไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Terminalia chebula Retz.

ชื่ออังกฤษ

Chebulic Myrobalans

วงศ์

Combretaceae

สมอไทยเป็นไม้ยืนต้นพบอยู่ทั่วไปในเขตร้อน ดอกมีสี
เหลืองและกลิ่นหอม ผลมีรูปไข่และสีเหลืองเมล็ดเขียวและแข็ง
ส่วนที่ใช้ ผลแก่ ผลอ่อน

ประโยชน์ ผลอ่อนจะมีฤทธิ์เป็นยาระบาย ในผลแก่จะมีฤทธิ์เป็นยาฝาด
สมาน ทั้งนี้เนื่องจากในผลแก่จะมี tannin อยู่ประมาณ 45% นอกจากนี้
ยังทำเป็นยาชงใช้อมกลั้วคอแก้คอเจ็บ ในยาแผนโบราณตรีผลาจะ
ประกอบด้วย ผลสมอไทย สมอพิเภก และผลมะขามป้อม ถ้าต้อง
การรับประทานเป็นยาระบาย รับประทานเนื้อในสมอหนักประมาณ 30
กรัม

จำเอย, ยี่โถฝรั่ง, ดอกกระบอง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Thevetia peruviana K. Schum.

(*Thevetia neriifolia* Juss.)

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออังกฤษ

Be-still tree, Yellow oleander,

Lucky-nut tree, Tiger apple tree.

จำเอยมีถิ่นกำเนิดในอเมริกาใต้ และหมู่เกาะอินเดียตะวันออก
แต่ปัจจุบันได้นำมาปลูกในดินที่มีอากาศร้อนทั่วๆ ไป เช่น หมู่เกาะ
ฮาวาย อินโดนีเซีย ประเทศไทย ฯลฯ

จำเอยเป็นไม้พุ่มสูง มียางสีขาว ใบมีลักษณะยาวเรียว เป็น
มันดอกเป็นหลอดตัดออกมามี 5 กลีบ กลีบซ้อนเหลื่อมกัน และที่
ปลายกลีบแผ่ออกคล้ายกรวย ออกดอกตลอดปี ที่ปลูกในกรุงเทพฯ มี
สีเหลือง แสด และขาว ผลมีลักษณะค่อนข้างกลม มีสัน มีสีเขียวเป็น
มัน ปลูกเป็นไม้ประดับตามบ้านทั่วๆ ไป

ส่วนที่ใช้ เมล็ด

ประโยชน์ รำเพยเป็นไม้พิษ เมล็ดในประกอบด้วย สารไกลโคไซด์
ที่เป็นพิษชื่อว่า Thevetin มีสูตรโครงสร้างใกล้เคียงกันกับ Digitoxigenin
อันเป็นสารซึ่งมีฤทธิ์เป็นยาบำรุงหัวใจ ซึ่งพบในใบคิจิตาลิส (Digitalis
Purpurea L.) สาร Thevetin มีความแรงเป็น 1 ใน 8 ของ Ouabain
(หรือ G-strophanthin) ซึ่งได้จากเมล็ดของต้นแยมป์นัง (Strophanthus
gratus W. et Hook. Baillon) การเป็นพิษทำให้เกิดอาการคลื่นไส้
อาเจียร ชีพจรเต้น เพื่อผ่าน ชักกระตุก และถึงอาการหมดสติได้

ชกาแดง, ชกาลาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Trichosanthes bracteata (Lam.) Voigt
(T. Palmata Roxb.)

วงศ์ Cucurbitaceae

ชกาแดงเป็นไม้เถาเนื้ออ่อน ลำต้นเขียวและมีขน ใบมีขนทั้ง
2 ด้าน ใบกลมแต่มีหยักฐานใบเป็นรูปหัวใจ ดอกตัวผู้และตัวเมีย
อยู่ต่างดอกกัน ช่อดอกตัวผู้มีหลายดอก ส่วนช่อดอกตัวเมียเป็นดอก
เดี่ยว กลีบดอกสีขาว ผลเป็นรูปไข่เมื่อยังอ่อนมีสีเขียวและมีลายสีเทา
เมื่อสุกเต็มที่มีสีส้มแดง

ส่วนที่ใช้ ผล ราก

ประโยชน์ ผล ทำให้แห้งโดยการรมควันใช้รักษาโรคหืด เป็น
ยาถ่ายอย่างแรง น้ำมัน ซึ่งได้จาก การคั้นผล ชกาแดงใน น้ำมันมะ
พร้าวหรือน้ำมันงา ใช้ทาหนังศีรษะเพื่อแก้ปวดศีรษะเพียงข้างเดียว
(hemicrania) และโรคสีดวงจมูก (ozoena) รากใช้แก้โรคปอดในวัว ควาย
ผสมกับชกาเทศ (Colocynth) อย่างละเท่ากันบดเป็นผงใช้ทาแก้ฝีฝัก
บัว นำมาคั้นกับผงเมล็ดพันธุ์ ผักกาด (Mustard) ใช้ทาแก้ปวดศีรษะ

โสดทองแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Trigonostemon reidioides Craib

วงศ์ Euphorbiaceae

เป็นพืชขนาดเล็ก สูงได้ถึง 1 เมตร ใบรูปรี ปลายใบแหลม
ใบหนา ดอกสีแดง ลูกเป็น 3 พูมีขน ผ่าศูนย์กลางราว 1.5 ซม. ลง
รากใหญ่กว่าลำต้นมาก เปลือกสีแดง

ส่วนที่ใช้ ราก

ประโยชน์ เป็นยาทำให้อาเจียร

ขิง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Zingiber officinalis Roscoe

ชื่ออังกฤษ Ginger

วงศ์ Zingiberaceae

ซึ่งเป็นพืชล้มลุกที่มีเหง้า มีถิ่นกำเนิดในทวีปเอเชีย และได้
นำไปปลูกในแถบอบอุ่นทั่วๆ ไปของโลก เช่น หมู่เกาะจาไมกา ออฟริกา
หมู่เกาะอินเดียตะวันตก แมกซิโก ฟลอริดา เหง้าของขิงจะแตกสาขาออก
เป็นแง่มักกลิ่นหอมและรสเผ็ด

ส่วนที่ใช้ เหง้า (rhizome)

ประโยชน์ ขิงที่นำมาใช้ปรุงอาหาร นิยมใช้ทั้งสด และแห้ง
และอาหารบางชนิดนิยมใช้เหง้าที่ยังอ่อนอยู่เพราะไม่ต้องการให้มีรสเผ็ด
ร้อนมาก แต่บางชนิดก็ใช้ขิงแก่

ในทางยานิยมใช้ขิงที่แก่ ในเหง้าขิงแก่จะมีปริมาณของสารจำ
พวก Oleo-resin สูง ซึ่งเป็นสารที่ทำให้ขิงมีรสเผ็ดและกลิ่นหอม ขิง
ถ้าแก่มากเกินไปจะให้น้ำมันหอมระเหย (Volatile oil) ซึ่งจะมีปริมาณอยู่ประ
มาณ 1-3% ปริมาณนี้เปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับวิธีการปลูกและเก็บเหง้าขิง

ขิงถ้าใช้ในการปรุงอาหารเพื่อแต่งกลิ่นและรสอาหารจัดว่าเป็น
เครื่องเทศชนิดหนึ่งแต่ถ้านำมาเป็นส่วนผสมในยาขับลม และแต่งกลิ่น
ยานางชนิด จึงถือว่าเป็นยา บางท่านนิยมต้มน้ำเชื่อมขิงซึ่งจะช่วยเป็น
เครื่องดื่มที่มีรสและกลิ่นชวนดื่ม พร้อมทั้งยังช่วยขับลมได้อีกด้วย
(พระภิกษุจะต้มน้ำเชื่อมขิงในเวลาวิกาลได้)

กระเทียม

ชื่อวิทยาศาสตร์ Zingiber zerumbet Rosc. ex Smith.

วงศ์ Zingiberaceae

กระเทียมเป็นพืชล้มลุก แบบลงหัว เมื่อดึงตุ่มแดงจะโถม เมีย
ถึงตุ่มแดงจะงอกขึ้นมาใหม่ หัวมีขนาดใหญ่เป็นแง่มีสีเหลืองอ่อนและ
มีกลิ่นหอม ใบออกตรงข้ามสลับตั้งฉากกัน (Distichous) ใบยาวเรียว
ข้อคอกโผล่ขึ้นมาจากหัวซึ่งอยู่ใต้ดิน ข้อคอกเป็นก้านยาวและเป็นปุ่ม
ตอนปลายประกอบด้วยกลีบเลี้ยงสีเขียวปนแดงจำนวนมาก กลีบเลี้ยงจะ
อุ้มน้ำไว้ได้ คอกมีสีขาวนวล มีลักษณะเป็นหลอด ที่ปลายกลีบจะมี
รูปร่างเหมือนปากอ้า

ส่วนที่ใช้ เหง้า

ประโยชน์ เหง้าใช้ขับลม บำรุงธาตุ เหง้ากระเทียมกไฟ
ใช้แก้จุกเสียด และท้องอืดเพื่อไล่แก๊สปลาไหลเพื่อฆ่ากลิ่นคาวของ
ปลา ยาไทยใช้กระเทียมเป็นยาแก้บิด บำรุงน้ำนม